

процес відбувався у несприятливих умовах та потребував на значні кошти, яких не було в Українській Державі на той час. Також, все ще простежувалася залежність від сил союзників. Ґрунтовна військова доктрина П. Скоропадського на шляху до своєї практичної реалізації стикалася з багатьма труднощами – протидією соціалістичної опозиції, суперечливим німецько-австрійським чинником та й простим браком часу.

Література:

1. *Державний Вістник*. 1918, 16 травня. № 1.
2. Дорошенко Д. *Історія України 1917–1923 рр.* Ужгород; Нью-Йорк: Накладом др. Осипа Ципки, 1930. Т. 2. 500 с.
3. Скоропадський П. *Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918.* Київ-Філадельфія, 1995. 493 с.
4. Голубко В. *Армія Української Народної Республіки. 1917-1917.* Львів: Світ, 1997. 234 с.
5. Барановська Н.М. Підвалини військової політики гетьмана Павла Скоропадського. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Держава та армія.* 2014. № 784. С. 90-97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPDA_2014_784_16.
6. Дорошенко Д.І. *Мої спомини про недавнє минуле (1914- 1920).* Вид. 2-ге. Мюнхен: Друк. «Ціцero», 1969. 427 с.
7. Тимошук О. В. *Охоронний апарат Української Держави (квітень-грудень 1918 року).* Харків: Вид-во Ун-ту внутр.справ, 2000. 462 с.
8. Сидоренко А. *Військова політика Української держави П. Скоропадського // Вісник КНЛУ. Серія: Історія, економіка, філософія.* 2015. Вип. 20. С. 140-153.
9. Сідак В.С. *Національні спецслужби в період Української революції 1917–1921 рр. (невідомі сторінки історії).* К.: Альтернативи, 1998. 320 с.
10. *Армія.* 1918. 3 грудня.
11. Крип'якевич І., Гнатевич Б., Стефанів З. та ін. *Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.).* 4-те вид., змін. і доп. Львів: Світ, 1991. 712 с.
12. Якимович Б.З. *Збройні Сили України: Нарис історії.* Львів, Ін-т українознавства НАН України 1996. 360 с.

Півень Дмитро Олегович
аспірант заочної форми навчання
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Наук. керівник – доцент Н. В. Єфремова

ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ ЗА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

Непрості процеси релігійно-церковного життя та складність вирішення питань у площині державно-церковних відносин завжди актуалізують вивчення

досвіду різних періодів української історії. Особливий інтерес з огляду на своєрідність формування державно-церковних відносин становить період Української держави за правління П. Скоропадського.

Вивчення релігійно-церковного виміру української національної історії першої третини XX ст. у сучасній історичній науці представлено достатньо широко, наприклад у працях Б. Андрусишина, Л. Бабенко, А. Киридон, А. Колодного, Л. Кондратика, В. Пащенко, В. Ульяновського Л. Филипович, П. Яроцького, та інших.

Доцільно зазначити, що на початку Національної революції, Україна ще не мала достатнього досвіду державно-церковних взаємин, а відповідно й підходів щодо співіснування з релігійними організаціями. Так, наприклад, УЦ Рада не мала чіткої позиції щодо юридичного визначення церкви в державі. Підтвердження цього можна відчутти виходячи з аналізу програм політичних партій, що входили до її складу. Так, на 1917 рік, партія Українських соціалістів-революціонерів і Українська соціал-демократична партія наголошували лише на необхідності відокремлення держави від церкви [1, с. 41]. Нажаль, але більш чітких позицій ніж запровадження українізації церкви в УНР так і не з'явилося.

Проголошення 29 квітня 1918 р. Української Держави неминуче вело до пошуку нової моделі організації влади, а відтак – потреби облаштування релігійно-церковного життя. Відразу по приході до влади гетьман оприлюднив документи – Грамота до всього українського народу» та «Закон про тимчасовий державний устрій України» [2, с. 72]. В останньому зазначалося, що головною (державною) визнається православна віра, а «всі не належні до православної віри Громадяни Української Держави, а також всі мешканці на території України користуються кожний повсемістно свободним відправленням їх віри і богослужіння по обряду оної» [3, с. 118].

Юридично гетьманський уряд визнавав наявність в Українській Державі свободи віросповідання. 2 травня гетьман закликав усіх православних священиків і мирян до єднання в єдину українську національну церкву задля

спільної розбудови української державності [4, с. 254]. Отже у планах гетьмана поступово оформлювалась думка про юридичне закріплення нового статусу Православної церкви Української Держави.

Релігійна політика Гетьманату Павла Скоропадського також виявилася і в утворенні Міністерства ісповідань (очільники В. Зінківський, О. Лотоцький, І. Огієнко) та в продовженні роботи Всеукраїнського Православного Собору. Зауважимо, що міністр Василь Зінківський проводив виважену політику у стосунках із Православною церквою. Натомість ставлення О. Лотоцького було більш авторитарним. Аналізуючи цю ситуацію, А. Киридон зазначив, що «Поряд із наростанням авторитарних тенденцій уряду щодо церкви, спостерігається прагнення встановити толерантні відносини, а також вибудувати генеральну лінію діяльності міністерства на унезалежнення та українізацію Православної церкви» [4, с. 254].

У проміжок з 20 червня – 11 липня та з 28 жовтня – 17 грудня 1918 року відбулось засідання двох сесій Православного церковного Собору, що яскраво проілюструвало уряду значне поживавлення питання елегійного життя країни та ідей соборності [4, с. 256]. Відтак уряд П. Скоропадського почав шукати компроміс між революційними силами – прихильниками національного відродження та доволі консервативними поглядами більшої частини православного духовенства в Україні.

Але в той час існувала низка суперечностей, які перешкоджали процесу становлення української церкви. Одна з них – статус церкви: вона не була відокремленою від держави. У той же час, уряд П. Скоропадського було підтримано ідею православної державності. Гетьман визнавав вагому роль Православної церкви у державотворчому процесі та в культурно-релігійному житті українського народу. Аналізуючи політику П. Скоропадського у сфері розбудови державно-релігійних стосунків дослідник В. Ульяновський зазначає: «Політика Гетьманського Уряду щодо Церкви врешті була досить чітко відпрацьована концептуально й практично-організаційно, що обмежувало самостійність Церкви як інституції (передусім в акціях державного характеру),

але держава не втручалася у власне релігійне життя й виконання основних внутрішніх функцій Церкви» [5, с. 39].

Складними були процеси внутрішньо церковних трансформацій із огляду на необхідність вибудовування взаємин з Московським патріархатом. На часі постало питання організаційного оформлення автокефалії Української церкви [6, спр.103, арк. 1-13в.]. У цілому, гетьман не виголошував своїєї позиції стосовно ідеї автокефалії Української Православної церкви. Спираючись на факт невизначеності цього питання серед населення країни, він теж не квапився. Втім, позиція вищої церковної влади на чолі з митрополитом Антонієм (Храповицьким), який намагався відстоювати єдність Російської Православної Церкви і протидіяти спробам її роз'єднання спрямовувалась на заперечення автокіфалії [7, с. 84]. Ці обставини змусили Гетьмана відступитися від політики невтручання у внутрішньо-церковні справи та поступово перейти до більш твердих вимог щодо її оформлення.

Отже, доцільно зазначити, що у 1918 році церковним питанням приділялася велика увага. Держава ставилася до церкви, як до впливової інституції. Найголовнішими стали питання статусу церкви та її юрисдикційної самодостатності [5, с. 315-316]. На відміну від нерегламентованості релігійно-церковного життя в основних законодавчих актах Української Народної Республіки періоду УЦ Ради, за П. Скоропадського в Українській Державі стан правового статусу Церкви закріплювався як спеціальними законодавчими актами, так і окремими положеннями в конституційних актах. Юридично Гетьманат визнавав в Україні релігійний плюралізм. Свободу вибору релігійної ідентичності фактично закріплювали і Закони про тимчасовий державний устрій України і Закон “Про громадянство Української Держави” від 2 липня 1918 р. [8, арк. 7-9].

Тож слід погодитись із думкою відомого українського ученого В. Ульяновського, який зауважував, що Церква у 1918 році почала відходити від старої моделі підпорядкування державі, однозначно обравши позицію: не

Церква для держави, а держава для Церкви, що, ніби, більше нагадувало західний варіант церковної організації [5, с. 316].

Проте в умовах української революції церковно-релігійне питання вирішувалося шляхом привнесення національного аспекту до церковного життя. Зауважимо, що українська національна революція 1917–1920 рр. активізувала й національно-культурне життя України, але політичні сили, які діяли на території України у той період, по-різному ставилися до церковного питання.

Отже оцінюючи державотворчі здобутки П. Скоропадського слід сказати, що його політика до Церкви була досить чітко відпрацьована концептуально й практично-організаційно. Держава намагалась не втручатися у власне релігійне життя й виконання основних внутрішніх функцій Церкви, але обмежувала її самостійність.

Література:

1. *Українські політичні партії кінця XIX – початку XX ст. Програмові і довідкові матеріали.* / Упоряд. В.Ф. Шевченко та ін. К.: Консалтинг, Фенікс, 1993. 336 с.К.
2. *Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття.* К.: Український письменник, 1993. 413 с.
3. *Слюсаренко А. Г., Томенко М. В. Історія української конституції.* К.: Знання, 1993.
4. *Киридон А.М. Релігійно-церковне життя в період Гетьманату: проблемне поле взаємодії // Національна та історична пам'ять: Збірник наукових праць. Вип. 7. С. 252 – 260.*
5. *Ульяновський В. І. Церква в Українській Державі 1917-1920 рр. (доба Гетьманату Павла Скоропадського).* К.: Либідь, 1997.
6. *Центральний Державний архів Вищих органів влади та управління України Ф. 1071. Оп 1. Спр. 103.*
7. *Силантьєв В. І. Влада і православна церква в Україні (1917–1930 рр.): Дис... д–ра іст. наук: 07.00.01. Національний технічний університет «Харківський політехнічний ін-т». Х., 2005. 461 арк.*
8. *ЦДАВО України. Ф.1064. Спр. 32.*